

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Lestyán Sándor*

Cím: *Hét korszak temploma*

Forrás: *Ujság*

Bn.
(Hely)

1939 jún. 25.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (O)

Osztályozás

Tárgy

726.5

Hely

Belvárosi templom

Idő

"11/19"

Személy

LESTYÁN SÁNDOR RIPIORTJA:

Hét korszak temploma

1

Nem mozdítják el a helyéből, nem emelik fel, hogy szebb, méltóbb környezetet kapjon, s szebbé, méltóbbá varázsolja maga körül a panorámát, mégis hozzányulnak hosszú elhatározások, tervezetések és tanácskozások után. Urnapján az Urnak oly kedves belvárosi plébánia-templomra gondolunk, melyről Lux Kálmán dr., a tudós és művész azt mondta, hogy a magyar történelem évszázadai alatt az építőművészeti alkotások valódi, szép múzeuma lett. Mi azt mondhatnánk róla, hogy hét korszak temploma, hiszen a román, a gótika, a renaissance, a barok, az empire-kori gótika, a klasszicizmus, sőt az 1889-es Steindl Imre-féle helyreállítás idejéből az akkori idők építőművészeti bélyegét is magán viseli. (Az Országház építőművésze a Hild János által tervezett neogót oltár helyébe épített csillogó, élénk színű új oltárt.)

Hét korszak művészeti emléke a hét kor történelmi emléke is, fakult irások, egykori feljegyzések és az újabb kutatások, feltárások megállapításainak tükrében. A hét kor nemcsak a nemzet történetének, hanem a mai főváros történetének kora is, a kövek, oszlopok, faragások, műemlékek beszédes felkínálkozásában.

Amikor hét esztendővel ezelőtt elhatározták, hogy megindul a kutatómunka a templom történetét, eredetét illetően: csak a vakolatot kellett levenni a falakról, a mellékhajóknál, a tornyoknál és a szentélynél, csak egy-két kutatóknál kellett ásní a padló alatt, hogy feltáruljon a belvárosi plébánia-templom második, gótikus kora, mely előhozta a csodákat, a szebb-nél-szebb látnivalókat, nemcsak a szakértők és műértők, hanem a közönség számára is. Az egykori árusítóbódiák helyén, melyek a templomot (falához ragasztva) körülvevtek, olyan gazdag gótikus építőművészeti maradványok kápráztatták el a szemet, hogy a vakolat alatti leleteket csak az aranyásók mámorával és áhítatával bámulhatta ország-világ, mint amikor azok mesebeli kincsre bukkannak.

Akkor természetesen látszott, magától vetődött fel a terv, hogy ezt a kincset nem szabad elrejtetni a szemek elől, mert a belvárosi plébánia-templom, úgy, ahogy most áll, ahol most áll: rejtett kincs, szinte elsüllyesztve a föld alá, holott a felszínen van. Környezete szinte mesterségesen süllyesztí a föld alá, takarja, burkolja, mintha titkolni, rejtgetni akarná, pedig az ellenkezőjét érdemli! Fridrich Lajos akkoriban kidolgozott egy nagyszerű tervet, abból az elgondolásból indulva ki, hogy a templomnak a tér legmagasabb pontján, a forgalom által

nem zavart helyen kellene állnia, úgy, hogy ne zavarja a forgalmat sem. Még pontosabban: hat méterrel fel kell emelni, s kelet-nyugati irányban tíz méternyire, déli-északi irányban pedig 12 méterre kell eltolni jelenlegi helyéről. Ez a munka körülbelül egy millióba került volna, de hiányzott hozzá a millió, sőt hiányzik még ma is!

A belvárosi plébánia-templom egyelőre hát marad a régi helyén, helyreállításához éppen csak annyi pénz akadt a főváros erszényében, hogy a két esztendővel ezelőtt levakart vakolat nyomán támadt sebhelyeket begyógyítták.

Szépségflastromot kap hét korszak temploma, melynek története annyi mindent mesél!

Multjával részletesen foglalkozik egykori plébánosa, Némethy Lajos. (A pesti főtemplom története 1890.) Nevezetes esemény játszódott le falai között 1457 január 24-én, egy nappal azelőtt, hogy Hunyady Mátyást királlyá kiáltották ki. Azt megelőzően a pesti bazilikában a laadó istentiszteletet tartottak, amivel talán

irányító befolyást akartak gyakorolni az akkori közvéleményre.

A XV. században, különösen a második felében, a pesti polgárok nagyon vallásos életet éltek. A polgárság életében a vezetőszerpet a céhek játszották, s a céhek tagjai buzgón jártak a templomba. Testvéri egyesületeket, úgynevezett confraternitásokat alkottak, hogy az Istenbe vetett hitet ápolják, vallásos összejöveteleket tartsanak, másrészt karitatív tevékenységet fejtsenek ki. A testvéri egyesületek gondozták, megsegítették a szegényeket, a betegeket és az elaggottakat. Hatáskörükbe tartozott a temetési segélyek nyújtása és az elhunyt tagok díszes temetése.

Minden iparoscéhnek külön fraternitása volt és oltára a belvárosi plébánia-templomban. Az oltárok gondozása és korbantartása a céhek kötelessége volt. Természetesen minden céh külön oltárt akart magának szerezni, s az adományozásért a városi hatósághoz kellett fordulni. 1444-ben a vargák kérték a Boldegságos Szűz, Szent Borbála, Erzsébet és Ilona oltárát. Két évvel később az iv-, pajzs-, nyíl-, szij-, nyiltok- és nyereggyártók céhe a Mindszentek oltárának testvérületi oltárként való odaitélését kérte. A szűcsök ugyanakkor a Sarlós Boldogasszony oltárát kérték és meg is kapták. 1447-ben a szabók és posztónyírók Szent Gellért oltárát folytatták. 1482-ben a köfjeitők és kötőrők, a kerékek és kocsi gyártók, az asztalosok és kádárrok Szent Péter és Pál oltárát kérték maguknak. A kardcsinálók és a timárok Szent István, Szent László és Szent Imre oltárát kívánták a magukénak. A kardcsinálók előbb a kovácsokkal együtt gondozták a Magyar Szent királyok oltárát, de meghasonlottak egymással, a két céh összeveszett, mire a városi hatóság úgy oldotta meg a háboruszkodás kérdését, hogy a kovácsokat elválasztotta a kardcsinálóktól és helyükbe tette a timárokat.

Lassan-lassan sok volt a folyamodó céh és kevés lett az oltár. A confraternitások kéréseit azonban nem lehetett elutasítani, s az oltárok szaporítása vált szükségessé. A templom hajója mellé, észak és dél felől egységesen hozzáépített kápolnasorok az oltárok számának növelésére szolgáltak. A céhek aztán valósággal versenyre keltek egymással, hogy saját oltáraik tulszárnyalják egymást, szépségben, pompában, művészi kivitelben.

A magyar renaissance kora volt ez. Áldott,

boldog kor. A szépségért, a jóságért, a művészi-
ért hevültek a lelkek. *A templomnak egy tornya
volt* (a mai déli torony helyén), s ha Mátyás
király, az igazságos, kitekintett budai palotája
ablakán, büszkén gyönyörködhetet benne...

2

A török hódoltság ideje alatt a keresztény
magyarok ebben a tempomban imádkoztak az
Istenhez. A mecsetek ormán, a Duna két part-
ján, a félhold ragyogott és ritka volt a kereszt.
Az oltárok előtt a ferencrendiek miséztek. Ami-
kor aztán a félholdnak beakonyult, a Jézus-
társasági atyák lelkészkedtek a belvárosi plébá-
nián.

1687-ben gróf *Széchenyi* György, esztergomi
érsek *1000 akó bort adományozott a templom
helyreállításának fedezésére.* Nagy gondot oko-
zott, hogy hol helyezték el a rengeteg boroshor-
dót? Más helyet nem találva az ajándék szá-
mára: a plébániatemplom kápolnájának cellá-
riumába tették. A bort aztán lassan-lassan el-
adogatták és a bevett pénzből 1688-ban meg-
épült a templom új fedele, 1699-ben pedig a
boltzata.

A jezsuiták azonban még 1703-ban is csak a
szentélyrészt használhatták. Egy körmenetről
szóló feljegyzésből kell erre a megállapításra
jutni. A körmenetet ugyanis a nagy szél miatt a
templom belsejében kellett tartani, s a feljegy-
zés olyan oltárokat említ, melyek a szentélyben
vannak. A régi templomhajó romokban állt,
egyellen ép kápolnája volt csupán, abban tar-
tották ugyanazon év nagyszombatján a tűzsen-
telés szertartását. 1701-ből is van feljegyzés,
mely a templom romban heverő részéről emlé-
kezik meg egy temetkezéssel kapcsolatban, mely
július 30-án „In templi dosolata parte“ (a temp-
lom romban heverő részében) zajlott le.

A Jézus-társasági atyák meglepődésének ele-
jén történt a mai lourdesi kápolna ujjaépítése
is, romjaiból. A *serfőző céh* jámbor szándékára
hetenként szentmisét óhajtottak a Szent Flórián-
ról elnevezett kápolnában. (Ez ma a lourdesi
kápolna.) Az azonban romokban hevert, de *Pro-
berger* Jakab serfőzőmester, Pest város bírájának
buzgolkodásából hamarosan ujjaépítették.
A serfőzőmester kriptát is építtetett alatta 1699-
ben, oda is temették 1711-ben. *Ezt a kriptát a
hét esztendő előtti kutató-ásatások* közben fel-
tárták, megtalálták ugyanis a *templomból leve-
zető téglalépcsőjét.*

3

1716-ban, 1722-ben és 1723-ban tűzvész pusztított Pesten és Budán. A háromszor egymásután megisméltendő veszedelem és a sok csapás, amit okozott, arra az elhatározásra készítette a városi tanácsot, hogy *Szent Flórián* tiszteletére kőszobrot emeltet a templom keleti falában. *Hörger* Antal, korának jeles budai szobrásza faragta a szobrot, mely nyitott, esucsives kápolnába került. A kápolnát aztán az 1889-iki restaurálás idején lebontották. *Hörger* Antal szép munkája a Dunára néző, nyugati homlokzat, kapunyitás feletti, felhőkön trónoló Szentháromság szobor is.

Szent Flórián szobrának felállítása után két esztendővel már megindult a templom romokban heverő részének *teljes kiépítése.*

Paur János György építőmester terve szerint serényen folyt a munka a templomhajó építésén, különösen a déli torony felhuzását sürgették. Ez egy esztendő alatt el is készült, 1726 júliusában csendült meg először két harangja, *az egyiket a szentháromságról, a másikat Szent Annáról nevezték el.* Julius 11-én nagy ünnepség közben helyezték el a torony csúcán a 163 font súlyú, vörösrézből készült, gazdagon aranyozott, az isteni gondviselést jelképező szemet a háromszögben. Huszonnyolc nappal később már szóltak a harangok a hivekhez.

Volt már tornya, harangja a templomnak! Ugy tervezték, hogy a torony *hosszabb ideig egyedül álló maradjon,* azért északi homlokzatát is, a többiekhez hasonlóan, gazdagon díszítették. Ezt a homlokzatot aztán a később elkészült templomhajó épülete nagyrészt eltakarta.

A munka serényen folyt tovább.

1733-ban elkészült a kölemezekkel borított padló. *Akkor szüntették be a templom alatt való temetkezést is.* 1735-ben a hajó már tető alatt volt. 1736-ban *Paur* János Györgyöt a templom gondnokává választották, ami újabb lendületet adott az építkezésnek. 1740-ben elkészült a második torony is, az elsőhöz teljesen hasonló kivitelben. Zsindelyfedeles sisakjára feltették a másik isteni gondviselést jelképező szemet.

A két torony süvegét aztán 1795-ben *Fessler* János György ácsmester terve szerint átalakították, *Hacker* Józsefnek hívták az ácsmestert, aki az átalakítást végezte, a kor divatja szerint, a Louis XVI.

Igy nyerte el a templom nyugati főhomlokzata mai alakját. Az *empire*-korban, 1808-ban készült a szentély diadalívének baloldalán emelkedő *gótikus szószek,* *Ungradt* Fülöp asztalosmester remeke, a maga nemében páralan és rendkívüli. A művész nagyszerű tehetségét dicséri, hogy a gótizáló formák mellett az *empire* igazi alkotása.

4

A XIX. század közepén építették körül a templomot az árusító boltokkal, melyeket 1933-ban bontottak le. 1839-ben vetette fel *Pisztory* Jakab városi tanácsos az eszmét, hogy a külső falpillérek közeibe boltokat építsenek. Nem annyira művészi, mint *gazdasági szempontok* döntötték el a kérdést. Igaz, ha azokat a boltokat akkor nem ragasztják a hét kor templomához, akkor ma is úgy állna, ahogy *barokk mesterei* helyreállították. Ezeknek a boltoknak köszönhetjük, hogy lefaragtak, lekapartak róla sok mindent, melynek helyébe felcsillant a ritkább, becsesebb, maradjandóbb érték.

Most újra szépitik, építik, kegyelettel, művészi gondnal.

Nem szabad sajnálni tőle a pénzt. Megérdemli.